

УДК 378.1

О. В. Соснін,

доктор політичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
академік Академії політичних наук України,
професор ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»
Національної академії педагогічних наук України

ЮРИДИЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ

На тлі феноменального зростання обсягів накопичення і обробки інформації (даних) за допомогою ІКТ політико-правова науково-освітня діяльність стає напрочуд стрімкою, і це впливає на розвиток суспільства в цілому, змушуючи еволюціонувати саму ідеологію інформаційного суспільства — вона трансформується в ідеологію «суспільства знань». В його основі поки що лежать не до кінця зрозумілі юридичною наукою ідеї продукування і споживання знань, у тому числі проблеми їх трансферу, підтримки і стимулювання інтелектуальної діяльності людей. Ключовим у цій сфері є постійно зростаючі вимоги до підготовки фахівців — юристів, яким належить їх окреслити і забезпечити алгоритми науково-освітньої діяльності з урахуванням вимог безпекового сектору розвитку країни.

Ключові слова: юридична освіта, юридична наука, науково-освітнє середовище, суспільство знань, інформатизація, інформаційно-комунікаційні технології, комунікація, транснаціональні соціальні зв'язки, інформаційні загрози, інформаційна безпека.

Гуманістична спрямованість сучасної юридичної освіти лежить в постановці її мети — розвинути людину, її особистісні якості, адже все це визначає ступінь розвитку суспільства.

Умови формування в Україні відкритого науково-освітнього середовища, на наш погляд, виявилися непередбачено складними, і багато розумних, чесних і дієвих людей, які прагнуть прогресивних змін, а головне — намагаються змінити на краще наше життя, хоч і мислять ще категоріями цілей, які часто йдуть за межі життя, беруть активну участь у його становленні. Саме тому сьогодні науково-освітнє середовище України, як і в багатьох країнах світу, переживає складні й надзвичайно суперечливі процеси, які пов'язані безпосередньо з розвитком постіндустріального суспільства, глобалізацією, інформати-

зацією та впровадженням високих інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), які обумовлюють стрімкі зміни способів матеріального і духовного життя, суспільного виробництва, науки і освіти і, як наслідок, генерують величезну кількість проблем управління.

За таких умов головною метою системних реформ і змін в державі стають питання подолання інституціональної і професіональної слабкості, компетентності владних структур при врегулюванні виникаючих політико-правових питань і облаштування безпекових умов для широкого впровадження ІКТ.

Ключовою є реалізація ідей нашого видатного мислителя, одного із засновників сторічної Української академії наук В. І. Вернадського про інформаційно-ноосферний¹ розвиток суспільства — розвиток гармонійних відносин в онто-

¹ *Ноосфера* (грец. νοοσ — розум і σφαιρα — сфера) — сфера розуму; сфера взаємодії суспільства і природи, в межах якої розумна людська діяльність стає визначальним фактором розвитку (вона позначається також термінами «антропосфера», «біосфера», «біотехносфера»). Відповідно до оригінальної теорії В. І. Вернадського, ноосфера є третьою у послідовності таких основних фаз розвитку Землі як утворення геосфери (неживої природи) та біосфери (живої природи).

соціо-природних процесах людської життєдіяльності на основі знань, релігії і філософії. Його інфомаційно-ноосферна концепція розвитку суспільства глобально осмислює уявлення про особливу роль людини у Всесвіті як єдиного носія розуму і підпорядкована меті розвитку глобального інтелекту, що веде до розвитку інноваційного суспільства.

За різними оцінками, все XXI ст. проходить під знаком формування нового глобального суспільства знань, нового інформаційно-комунікаційного середовища, а головне — кібернетично-обґрунтованого мислення управлінців і освітян при облаштуванні нових політико-правових засад технологічного і науково-освітнього середовища в новому суспільстві. Воно вже відбудовується в координатах вимог небачених викликів і загроз, торгово-технологічних змін і протистояння народів у сучасних гібридних війнах.

Спалах інтересу до цієї сфери треба шукати в комбінації декількох безпечних факторів, що супроводжують розвиток сучасного суспільства, науково-технічної революції, міжнародних відносин. Вони явили собою невід’ємну частину економічної глобалізації і повсякденного життя людства, тобто величезне переплетення інтересів і дій багатьох країн, особливо найрозвиненіших у сфері економіки, фінансів, торгівлі, інформації, науки тощо. Вперше в історії виникає потреба у створенні єдиних норм (правил) існування глобального інформаційного співтовариства.

Миттєве введення в обіг величезних масивів інформації обсягом у мільярди сторінок, як усередині держави, так і за її межами, стрімка поява нових вимог до засобів комунікації якісно змінили інформаційну ситуацію, дозволили говорити про «визрівання» глобального інформаційно-комунікаційного суспільства. На зустрічі «вісімки» на Окінаві у 2000 р. була вперше прийнята Хартія глобального інформаційного суспільства (Okinawa Charter on Global Information Society) [1], а потреби і запити нової цифрової економіки до будь-якої оцифрованої комунікації вимагають формування нових диференційованих регуля-

тивних механізмів, від самоцензури і визначення правил модерування текстів і способів самовираження або дій (наприклад, тотальної заборони на дитячу порнографію) аж до побудови складних інтелектуальних моделей оцінки етичності передачі того або іншого повідомлення (інформації).

Сподіваємось, що визначення ступеня відповідальності і частини механізмів прийняття рішень будуть збережені за людиною, а от виміри регуляційної діяльності однозначно будуть передані машині. Це стане, ймовірно, одним з ключових питань розвитку інтелектуального цифрового середовища, Інтернету речей і розумних контрактів, укладених заради торгово-технологічних змін.

Все це, безумовно, змушує нас переглядати існуючі концепти розвитку освіти для потреб реальної економіки, узгодженої із розвитком юридичної науки, зокрема щодо забезпечення постійно зростаючих проблем визначення безпечних характеристик інформації і інформаційної безпеки людини, соціуму і держави, оскільки постійно виникатимуть різного рівня проблеми щодо використання всіх досягнень юридичної науки і практики з метою інноваційного розвитку країни, зокрема і в питаннях поширення новітніх ІКТ.

Нас, крім природного соціального середовища проживання людини, дедалі більше буде активно турбувати нове — віртуальне, яке вже має свої особливі ознаки й закономірності розвитку й існування. Ми їх бачимо не тільки в окремих ознаках розвитку і досягненнях науки, техніки або технологій, а і в спробах окремих прошарків національної управлінської еліти змінити для пересічних людей умови соціально-політичної реальності на принципово нове (віртуальне) середовище життя. Скажімо, сьогодні, розмірковуючи про «віртуальну реальність», ми уявляємо для себе лише частину проблем умовного комп’ютерного кіберпростору як штучного і не зрозумілого до кінця середовища комп’ютерних технологій, керованого не стільки юридичними нормами, скільки закона-

ми кібернетики. Ми починаємо жити начебто в раціонально організованому комп'ютером світі, але все значно складніше.

Спроби своєчасно знаходити раціональні відповіді на всі виникаючі питання стають особливим завданням для політиків і управлінців, фахівців політологічної і юридичної наук, навіть ідеєю фікс, для нових поколінь вчених, мислителів, філософів, організаторів науки і освіти, оскільки йдеться про все те, що пов'язано із суперництвом за краще облаштування життя, за вплив нашої країни на території і народи світу.

Сьогодні, на тлі певних політичних перемог і досягнень, величезна кількість фактів свідчить про падіння в Україні рівня організації суспільно-політичних проектів, процесів міжнародного співробітництва, деідеологізації суспільства тощо, у нас всюди процвітає цинізм, псевдораціоналізм, хабарництво і корупція. Ми багато в чому всюди демонструємо аматорство своїх політиків і управлінців. Як наслідок, ми фіксуємо (відчуваємо) втрату українцями багатьох ціннісних орієнтирів, відверту недовіру і неповагу до влади взагалі і до національних науково-освітніх установ зокрема. Все це, безумовно, поглиблює в суспільстві кризові явища на тлі глибоких небачених раніше процесів розподілу світу на центр і периферію — відповідно, і змін у ландшафті світової економіки. Домінування окремих країн і залежність України від них стає найпомітнішою рисою в новій системі політико-правових і міжнародних відносин, характеризується різноманітними нелінійними процесів і, часом, в виключно складних проявах.

Разом з тим, розпочаті в світі процеси інформатизації, розширення регулярних і усталених контактів між людьми з різних держав створюють для України не тільки нові небачені раніше транснаціональні інформаційно-комунікаційні простори, або поля, на яких працюють особливі структури, а й загрози, які вибудовуються навколо їх інформаційно-інфраструктурних правовідносин. Ми бачимо, як стрімко Інтернет і соціальні ме-

режі простягаються через і між континентами, демонструють собою інформаційно-комунікаційний феномен міжособистісних зв'язків, об'єднуючи особистості і спільноти. Вони стали невід'ємною частиною сучасного інформаційного суспільства, забезпечуючи комунікацію між людьми, пошук і можливості самореалізації. У той же час, вони стали ареною боротьби і нескінченних гострих, агресивно нав'язливих, часто ззовні, зухвалих та непримиренних «баталій» компаній, держав за вплив, коли суспільна свідомість потрапляє до націлених на результат і вміло сплетених і невідчутних тенет.

Без сумніву, що однією з головних характеристик інформаційного суспільства є функціонування ринку інформації і інформаційних послуг. Інформація стає стратегічним ресурсом, і тому особливо значення в сучасному світі набувають канали її поширення, а тому настав час проведення їх гуманітарної експертизи для того, щоб на початковому етапі попередити/запобігти негативним наслідкам інформаційно-комунікаційних процесів і явищ і здійснити моніторинг стану їх діяльності й розвитку. Значною мірою цього вимагають глобалізація економічної діяльності і, як наслідок, зростаючі інтернаціональні взаємозв'язки між національними державами. Вони визначають транснаціоналізм науково-освітньої, політичної, економічної, всієї гами науково-технічної діяльності і юридичної науки та практики, зокрема вони на сьогодні стають ключовим інструментом для розуміння складних процесів, що відбуваються у сучасному світі. (Цікаве обговорення цієї проблеми відбулося, зокрема, 7 квітня у Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» під час проведення Форуму ректорів вищих технічних навчальних закладів України та Польщі (нинішній є найбільшим за своїми масштабами за участі майже дев'яноста очільників вищих технічних навчальних закладів України і понад вісімдесяти їхніх колег з Польщі) під проводом декана

факультету соціології і права Анатолія Мельниченка).

Транснаціональні соціальні зв'язки, знання різних мов і культур, безумовно, сприятимуть у доланні внутрішніх структурних перешкод і наповнять вітчизняну науку і освіту, зокрема, і юридичну, новими соціокультурними практиками, оскільки раніше вони залежали винятково від швидкості засвоєння чужої культури, а сьогодні ця успішність пов'язується із активізацією інформаційно-комунікаційної діяльності.

При цьому, незалежно від регіону проживання, всі (і діти, і дорослі, а, особливо, юнацтво) потрапляють сьогодні під величезний тиск жорсткого інформаційного впливу, вимагаючи від нас постійного звернення до проблем безпеки людини, суспільства і держави, до витоків гуманістичної ідеї, антропоцентризму, індивідуально-особистісного підходу при вихованні кожної особи. В національній українській традиції освіченість і патріотичність громадян завжди ототожнювалась із якістю життя народу. З часів князівства Ярослава Мудрого або гетьманату Павла Скоропадського це вкарбувалось у свідомість українців. Однак проблеми виховання і надання народіві сучасних політико-правових і професійних знань і на сьогодні залишаються для нас виключно актуальною темою і обумовлюють зміни парадигм розвитку звичних нам концепцій і доктрин політичної і науково-освітньої діяльності при розбудові політико-правових засад сучасного суспільства.

На жаль, вітчизняне науково-освітнє середовище своєчасно не помітило, що з появою комп'ютера в світі суттєво змінилися фундаментальні уявлення про науку і освіту, юридичну зокрема, а вона багато в чому почала визначати темпи розвитку всіх інших наук, оскільки стала предметною на всіх міжнародних перетинах. Змістовна інформація і знання стають за її участі всеохоплюючим багатством — нематеріальним активом розвитку націй і держав, обумовивши появу нової галузі права, а саме — інформаційного. Сьогодні воно, на наш погляд,

штучно «приспівує» до адміністративного, хоча саме по собі розуміння сенсу його появи передбачає комплексний аналіз взаємовідносин галузей права і застосування нових політичних, правових і педагогічних прийомів. Це особливо важливо зробити сьогодні в умовах, коли проти України ведуться потужні інформаційні атаки, відбувається активізація ультраправих сил, посилюються правовий нігілізм, аномія, відбувається зростання небажаної динаміки проявів злочинності, корупційних діянь тощо.

Навіть окреслене коло проблем свідчить про те, що треба встановлювати/визначити нове підґрунтя для умовної тріади юридичної науки, яка складає сутність юридичної педагогіки: наукова теорія — навчальна дисципліна — практика діяльності. Насамперед встановити/визначити чітку парадигму її розвитку. Принаймні, така постановка основних проблемних питань є актуальною.

Розриваючи коло накопичених проблем, Україна, безумовно, має піти не стільки на модернізацію освіти, скільки безпрецедентні реформи в науково-освітній сфері і на розбудову її інформаційно-комунікаційних систем, від чого вона залежить значною мірою. Про це ми багато говоримо протягом усіх років незалежності, однак корупція та винайдена бюрократами формальна імітація процесів корисної діяльності набула у нас масштабу справжнього лиха і не дозволяє суспільству її подолати. Існуюча система управління науково-освітньою сферою здебільше знецінює найцікавіші і розумні ідеї креативно мислячих вчених України, перетворює їх у щось зовсім протилежне задумам. Можливо, слід публічно визнати, що внаслідок цього у нас відбувається провал усіх моделей інноваційного розвитку суспільства. Сам термін «інновація» став у нас лише найбільш популярною оцінкою стану й перспектив розвитку суспільства, а не базовим принципом сучасного світогляду щодо розбудови суспільно-політичних і економічних проектів визначати місце людини у світі, мотиви й мету її діяльності [3].

Ми маємо врешті-решт подолати «владу науково-освітніх канцелярій» при оцінці дій в науці і освіті, яка лежить на нашому житті гнітючим нищівним тягарем, створюючи в суспільстві атмосферу пригніченості. Сьогодні ми бачимо, як, не розуміючи повною мірою поняття «інформаційна політика», наше чиновництво просто не реагує своєчасно на виклики науково-технічного прогресу, не відповідає адекватно на такі ключові питання, як то: хто у нас і в світі володіє інформацією як ресурсом, кому він потрібен, де і за яку ціну його можна придбати, які взагалі умови торгівлі ним. На рівні провідних країн, по-перше, США, ми ще не усвідомили й не відчули особисту відповідальність за це кожного — і влади, і громадянина, і суспільства, тобто за раціональне використання нематеріального активу суспільства при прийнятті рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій засвідчує, що глобальна інформатизація суспільства стимулювала всі процеси міжнародної співпраці в політико-правовій сфері, збільшила потреби суспільств і їх громадян в різноманітних інформаційно-комунікаційних послугах. Постійно зростаючи, темпи накопичення для їх надання інформаційних ресурсів (сьогодні багато в чому їх обсяги перевищують навіть темпи зростання інформаційних потреб людини) почали спричиняти в суспільстві інформаційне перенасичення і, як наслідок, виникнення інформаційних криз, активізуючи появу нових і модифікацію вже існуючих загроз, навіть на рівні проблем національної безпеки [2].

Головні інформаційні загрози можна достатньо точно поділити навіть на такі класи: 1) порушення конфіденційної інформації — передбачає одержання інформації користувачами або процесами всупереч встановленим правилам доступу; 2) порушення цілісності інформації — передбачає повне або часткове знищення, перекручення, модифікацію, нав'язування хибної інформації; 3) порушення доступності інформації — передбачає втрату (часткову або повну) праце-

здатності системи, блокування доступу до інформації; 4) втрата керованості системою обробки інформації — характеризує порушення процедур ідентифікації і автентичності користувачів і процесів, надання їм повноважень, здійснення контролю за їх діяльністю, відмова від отримання або пересилання повідомлень. Все це обумовлює потребу виважених дій в політиці держави щодо виконання інформаційно-комунікаційної функції. Головним для юридичної науки тут, безумовно, є вирішення проблем безпекових характеристик інформаційно-комунікаційної діяльності при впровадженні новітніх ІКТ. Далеко не всі уявляють сьогодні, наскільки все це серйозно в умовах геополітичної дійсності і ведення проти України гібридних війн. Лише окремі фрагменти проблеми ми побачили при обговоренні процедур електронного декларування статків наших можновладців.

Як свідчить досвід, у сфері інформаційно-комунікаційної діяльності людини, суспільства і держави завжди має бути досягнуто розумне співвідношення параметрів їхньої безпеки заради розвитку. Обережність традиційно була присутня і в нашій культурі, однак суттєво змінилася із розвитком ІКТ, а об'єктивні і суб'єктивні обставини постійно заважають нам зв'язати їх в координатах вимог загальної інформаційно-комунікаційної функції держави. Проблема постійно поглиблюється, експотенціально зростає і як реагувати на деякі загрози, що виникають, ми часто не знаємо. Нам постійно не вистачає фаховості і можливостей генерувати тут якісні і збалансовані в часі сценарії і стратегії, які були би адекватні стратегічним прогнозам і планам розвитку країни, і саме тут сьогодні визріває в нашому суспільстві підґрунтя для нових криз і конфліктів у вимірі соціально-економічного, геополітичного, етнічного тощо розвитку.

Все це обумовлює появу ідей оновлення існуючих політико-правових доктрин і концепцій розбудови сектору безпеки України і вітчизняної юридичної науки зокрема.

Вже сьогодні ми відчуваємо, що під тиском комп'ютеризації людство вступає в епоху ноосферного мислення науково-технічної інтелігенції із опорою на фундамент наукових знань, які обумовлюють загальні умови інноваційної діяльності і стимулюють процеси технологічного оновлення реальної економіки, але лише за наявності в країні прогресивних політико-правових доктрин розвитку суспільства.

На жаль, поки що все це не знаходить відповідного відображення в директивних документах щодо подальшого розвитку в Україні вищої інженерної і юридичної освіти в координатах вимог забезпечення національної безпеки і протистояння нації викликам, які несуть в собі сучасні гібридні війни.

Вочевидь, для більш повного розуміння і опанування методів її ведення, кібернетичного мислення при прийнятті рішень щодо виживання в кіберпросторі має зростати роль правових доктрин і концепцій розвитку держави, безумовно, і юридичної освіти населення. Правова свідомість і юридична освіта завжди і всюди були найважливішим фактором соціалізації, виховання, інкультурації¹, тобто засобом формування особистості, індивідуальності. [3] Її основною відмінністю, безумовно, є навчання як процес передачі накопичених знань, забезпечення спадковості соціального досвіду, засвоєння цінностей домінуючої культури, розкриття й розвиток здатностей особистості як засіб просування найбільш талановитих і здібних людей на високі соціальні статуси. Можна сказати, що освіта молоді відчутно стає засобом капіталовкладень в майбутнє.

Винайдення комп'ютера обумовило появу небачених у нас раніше комп'ютеризованих ІКТ і засобів зв'язку для створення, транспортування і різноманітних перетворень інформації, а отже постійно створює нові — іноді феноменальні —

виклики і загрози для науково-освітньої діяльності. Новітні ІКТ не тільки радикально змінили умови набуття знань, умови праці, а й дозволяють, творчість і освіту сучасної людини. Вони зробили їх більш взаємопов'язаними в новому інформаційно-комунікаційному середовищі. Можливості новітніх ІКТ сьогодні дозволяють дедалі більше впливати на нашу свідомість, світогляд і інноваційну діяльність, стимулюючи як процеси технологічного оновлення, так і занепад культури реального життя. Все це, саме по собі, стає сьогодні головною турботою при розвитку всіх політико-правових державних і науково-освітніх систем і інституцій, юридичної науки і практики зокрема, і вимагає створення відповідної науково обґрунтованої моделі загроз, оскільки можливості штучного інтелекту щодо впливу на свідомість людини на початку III тисячоліття набувають конкретних обрисів. Якщо в XIX ст. ідеї розвитку обчислювальних машин лише розширили мінімальні межі людської діяльності, то в XX ст. комп'ютерні технології вже проникли в сферу аналітичних досліджень і маркетингу, а сьогодні дозволяють заміщати значну частину функцій обліку та переспрямування потоків усіх ресурсів, головним із яких стає інформація. Стрімке розширення сфери застосування норм юридичної науки і практики на тлі процесів зростання обчислювальних потужностей комп'ютерної техніки і штучного інтелекту, оцифрування ними світу людини, що отримало назву розумних алгоритмів (розумні речі, Інтернет речей, розумні контракти), висувають на передній план правознавчих проблем два питання: співвідношення ролі відкриття або винаходу і його комерціалізації; межі/кордони оцифрування життя.

Серед питань розвитку регулятивних механізмів, які пов'язані з цифровою економікою, можна виділити і завдання

¹ *Інкультурація* — процес входження індивіда в культуру, оволодіння етнокультурним досвідом. Основний зміст інкультурації полягає в засвоєнні особливостей мислення й дій, моделей поведінки, які становлять культуру. Інкультурацію слід відрізняти від соціалізації — освоєння в дитячому віці загальнолюдського способу життєдіяльності. Насправді ці процеси співіснують, розвиваються одночасно й реалізуються в конкретно-історичній формі. Юрій М. Ф. Етнологія: Навчальний посібник. — К.: Дакор, 2006. — 360 с.

розробки культури юридичної практики, як, наприклад, добровільне дотримання податкового права в контексті розширення використання сучасних технологій. Так, скажімо, комбінування туманних і

нейрокомунікаційних технологій вже сьогодні дозволяють з досить високим ступенем точності визначити фізичний факт вчинення дії.

Список використаних джерел

1. Окинавская хартия глобального информационного общества. (Окинава, 22 июля 2000 года). Законодавство України, Міжнародний документ від 22.07.2000 № 998_163. (Okinawa Charter on Global Information Society. Okinawa, July 22, 2000). URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_163/.

2. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Максименюк М. Ю. Інформаційно-комунікативний менеджмент: зарубіжний та вітчизняний досвід: навч. посіб. — Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського; Вид-во «Політехніка», 2017. — 316 с.

3. Соснін О. В., Воронкова В. Г., Ажажа М. А. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри): навч. посіб. — Запоріжжя: Дике поле, 2016. — 356 с.

Соснін А. В. Юридическое образование: проблемы формирования системы.

На фоне феноменального роста объемов накопления и обработки информации (данных) с помощью ИКТ политико-правовая научно-образовательная деятельность становится удивительно стремительной и это влияет на развитие общества в целом, заставляя эволюционировать саму идеологию информационного общества — она трансформируется в идеологию «общества знаний». В его основе пока лежат не до конца понятие юридической науки идеи выработки и потребления знаний, в том числе проблемы их трансфера, поддержки и стимулирования интеллектуальной деятельности людей. Ключевыми в этой сфере являются постоянно растущие требования к подготовке специалистов — юристов, которым предстоит их определить и обеспечить алгоритмы научно-образовательной деятельности с учетом требований безопасности сектора развития страны.

Ключевые слова: юридическое образование, юридическая наука, научно-образовательная среда, общество знаний, информатизация, информационно-коммуникационные технологии, коммуникация, транснациональные социальные связи, информационные угрозы, информационная безопасность.

Sosnin O. V. Legal education: problems of formation of the system.

Against the background of phenomenal growth in the volume of accumulation and processing of information (data) with the help of ICT, politico-legal scientific and educational activities are becoming surprisingly rapid and this affects the development of society as a whole, forcing the ideology of the information society to evolve — it is transformed into the ideology of the «knowledge society». It is based on the idea of production and consumption of knowledge, including the problems of their transfer, support and stimulation of intellectual activity of people, not yet fully understood by legal science. The key in this area is the ever-increasing requirements for the training of lawyers, who should outline them and provide algorithms for scientific and educational activities, taking into account the requirements of the security sector of the country's development.

Keywords: legal education, legal science, scientific and educational environment, society of knowledge, informatization, information and communication technologies, communication, transnational social connections, information threats, information security.